

Тарас Чугуй

**ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН КНЯЗІВ
РОМАНА МСТИСЛАВОВИЧА І ВСЕВОЛОДА ЮРІЙОВИЧА
ВЕЛИКЕ ГНІЗДО НАПРИКІНЦІ XII – НА ПОЧАТКУ XIII СТ.**

Актуальність теми пов'язана з недостатнім висвітленням в історіографії питання особливостей політичних відносин двох впливових руських князів – Романа Мстиславовича і Всеволода Юрійовича наприкінці XII – на початку XIII ст. Метою автора статті є об'єктивний розгляд цього питання.

Зростання політичної ролі енергійного волинського князя Романа Мстиславовича привертало увагу багатьох тогочасних політичних діячів. На цьому фоні не доводиться дивуватися тому, що 1195 р. Роман Мстиславович був утягнутий в інтригу володимиро-суздальського князя Всеволода Юрійовича Велике Гніздо, який направив до великого князя київського Рюрика Ростиславовича послів зі скаргою: “А нині ти сів еси в Києві і мені частки не виділив еси в Руській землі, а роздав еси іншим, молодшим братам своїм”¹. Він хотів отримати крашу волость, яка була віддана перед цим князю Роману. Київський правитель направив послів у Володимир до свого зятя, які пояснили йому ситуацію і волинський князь пішов назустріч своєму тестеві, погодившись узяти натомість іншу волость у Руській землі або гроші. В такий спосіб було досягнуто угоди.

Але Всеволод Юрійович, отримавши бажану волость – Торчеськ, Треполь, Корсунь, Богуслав і Канів, передав Торчеськ своєму зятеві Ростиславові Рюриковичу. Такі суперечливі дії, на думку М. Грушевського² і С. Соловйова³, пояснюються намаганням володимиро-суздальського князя посварити Мономаховичів. Дійсно, Всеволод Велике Гніздо мав таку мету, оскільки їхній

---

¹ *Літопис руський: за Іпатським списком*, пер. з давньоруської Л. Є. Махновець; відп. ред. О. В. Мишанич (К., Дніпро 1989) 355.

² М. С. Грушевський, *Історія України-Руси*: у 11 т., 12 кн. (К., Наук. думка 1992) т. 2, 218.

³ С. М. Соловьев, *История России с древнейших времен*: в 15 кн. (Москва, Соцэкгиз 1959) кн. 1, т. 1–2, 571.

тісний союз зменшував його вплив на Русі, а отже, був йому невідповідним. Як вірно зауважила Н. Полонська-Василенко, саме завдяки складним інтригам “він тримав князів у покорі і нацьковував їх один проти одного”⁴.

Цього разу володимиро-суздальський князь досягнув своєї мети, адже Роман Мстиславович розгнівався на Рюрика Ростиславовича, думаючи, що це його авантюра та відмовився взяти у володіння іншу волость у Руській землі. “І став він радитися з мужами своїми, слав (послів) до Ольговича, до Ярослава, до Всеволодовича, в Чернігів, і цілував із ним хреста, підбиваючи його на Київ, на тестя свого”⁵. Отже, Роман уклав угоду з чернігівським князем, спрямовану проти Рюрика. Кінцевою її метою мала стати заміна великого князя київського на Ярослава Всеволодовича. Дізнавшись про це, великий князь київський звернувся по допомогу до володимиро-суздальського князя і направив послів до зятя, кинувши йому хресні грамоти. Саме тоді Всеволод Юрійович на певний час вийшов на перше місце з-поміж руських князів.

Ворожнеча між великим князем київським і Романом Мстиславовичем була настільки гострою, що останній навіть вирішив розлучитися з донькою Рюрика Ростиславовича. Спочатку князь Роман хотів постригти Предславу Рюриківну в черницю⁶, а згодом він відіслав її від себе, давши розлучення⁷. Вирішивши остаточно розірвати відносини з Рюриком, волинський князь поїхав у Польщу до своїх двоюрідних братів Казимировичів – малопольських князів Лешка і Конрада, малолітніх синів покійного Казимира II, щоб отримати від них військову допомогу для реалізації своїх планів на Русі.

Проте Казимировичі самі перебували у скрутному становищі, оскільки їм загрожував їхній дядько – великопольський князь Мешко III Старий. Тому Казимировичі запропонували Романові спочатку допомогти їм відвернути цю загрозу, а вже потім разом помститися за кривди, завдані Романові Мстиславовичу. Волинський князь погодився на цю пропозицію, зазначивши: “Якщо покору сих і Бог мені проти них pomoже, то тоді, зібравши всіх разом, я удовольню з ними честь свою і прагнення помислу свого здійснию”⁸. Слова Романа переконливо свідчать про те, що волинський князь мав великі плани і хотів стати могутнім володарем на Русі. На думку П. Толочка і О. Толочка, Роман Мстиславович прагнув стати співправителем великого князя київського

⁴ Н. Д. Полонська-Василенко, *Історія України*: у 2 т. (К., Либідь 1993) т. 1, 178.

⁵ *Літопис руський...*, с. 356.

⁶ *Полное собрание русских летописей*, 2-е изд. (Ленинград, АН СССР 1928), т. 1: *Лаврентьевская летопись*, вып. 3: *Продолжение Суздальской летописи по Академическому списку*, стб. 412–413.

⁷ “*Великая хроника*” о Польше, Руси и их соседях XI–XIII вв., сост. Л. М. Попова, Н. И. Щавелева; под ред. чл.-кор. АН СССР В. Л. Янина (Москва, Изд-во МГУ 1987) 132.

⁸ *Літопис руський...*, с. 357.

Рюрика Ростиславовича⁹. М. Брайчевський пішов іще далі, зробивши припущення про те, що князь Роман хотів утвердитися в Києві¹⁰.

Бій на р. Мозгава на північ від Кракова 13 вересня 1195 р. був запеклим. Об'єднані війська Казимировичів і Романа Мстиславовича зазнали великих втрат, щоправда не менші втрати були в противника – Мешко III, будучи пораненим, утратив половину війська. Старший син Мешка III – Болеслав, загинув у бою¹¹. Подальше просування великопольського князя вдалося зупинити. Князь Роман, отримавши тяжке поранення у бою, змінив свої найближчі плани.

Того ж року Роман Мстиславович, очевидно дізнавшись про істинну причину свого непорозуміння з великим князем київським, направив до Рюрика Ростиславовича послів для замирення. Здобути його допоміг митрополит Київський Никифор II. У такий спосіб була досягнута угода і князь Роман навіть отримав Полонний у Болохівській землі та половину Корсунської волості в Руській землі. Завдяки цьому вдалося подолати послаблення політичних позицій князів Південно-Західної Русі й обмежити вплив Всеволода Велике Гніздо. Крім того, смерть молодшого брата Романа – Всеволода 1195 р. й успадкування белзької волості сином останнього – Олександром мало своїм наслідком зміцнення політичних позицій володимирського князя, оскільки Олександр Всеволодович підтримував свого дядька.

Після створення об'єданого Галицько-Волинського князівства у *Суздальському літописі* під 1202 р. знаходимо повідомлення про порозуміння великого князя київського Рюрика Ростиславовича з чернігівськими Ольговичами. Разом вони вирішили йти військовим походом проти князя Романа, щоб відібрати в нього Галич і настановити там князя з родини Ольговичів. Довідавшись про це, Роман Мстиславович зібрав свої війська і вирушив походом на Київ. “Тоді Володимировичі покинули Рюрика й поїхали до Романа, а й чорні клобуки зібралися всі й поїхали до Романа”¹². Коли галицько-волинський володар підійшов до Києва, народне віче проголосило Романа своїм князем, далі мешканці міста самі відкрили йому Подільську браму на Копиревому кінці. Такі дії киян переконують у тому, що Роман “уже мав славу енергійного й талановитого володаря і від нього надіялися київські патріоти, що він поверне Києву блиск і могутність із часів Володимира Великого й Ярослава

⁹ О. П. Толочко, П. П. Толочко, *Київська Русь, Україна крізь віки*: у 15 т. (К., Альтернативи 1998) т. 4, 257.

¹⁰ М. Ю. Брайчевський, *Твори* (К., В-во ім. О. Теліги 2004) т. 1: *Суспільно-політичні рухи в Київській Русі. Історична думка в Київській Русі*, 511.

¹¹ Н. И. Щавелева, *Польские латиноязычные средневековые источники: тексты, перевод, комментарий*, АН СССР; Ин-т истории СССР; отв. ред. В. Л. Янин (Москва, Наука 1990) 109.

¹² Зі “*Суздальського літопису*”, *Галицько-Волинський літопис*, переклав і пояснив Т. Коструба (Л., Вид. І. Тиктор 1936) ч. 1, 94.

Мудрого”¹³. Аналогічної думки дотримуються П. Толочко і О. Толочко, заважаючи, що в “особі волинського князя багато хто бачив державного діяча, здатного відновити єдність країни”¹⁴.

Роман Мстиславович відрядив послів до Рюрика Ростиславовича й Ольговичів на Гору, де була укладена угода: Ольговичі мали повернутися на Чернігівщину, Рюрик зрікався Києва та їхав до Вручя (Овруча), отримавши свою стару волость у Руській землі. Сам князь Роман вирішив не залишатися у Києві, а повернувся до Галича. *Суздальський літопис* повідомляє, що Всеволод Юрійович і Роман Мстиславович посадили князем у Києві двоюрідного брата Романа – луцького князя Ингваря Ярославовича¹⁵. Останній у *Густинському літописі* іменується намісником Романа¹⁶. На думку О. Головка, Ингвар Ярославович дійсно виконував функцію князя-намісника Романа Мстиславовича в Києві¹⁷.

Зауважимо, що підкреслюючи велике значення володимиро-суздальського князя, автор *Суздальського літопису* дещо перебільшує його вплив на Русі. Беззаперечним є те, що Всеволод Велике Гніздо був могутнім правителем, сини якого князували у Переяславі (Ярослав) і Новгороді (Святослав). Але у київських справах Роман Мстиславович відіграв значно вагомішу роль, адже галицько-волинський правитель змусив Рюрика Ростиславовича підкоритися своїй волі.

В науковій літературі існує дискусія щодо датування описаного вище походу галицько-волинського князя на Київ. Так, М. Бережков уважав, що це відбулося 1200 р.¹⁸. С. Соловйов¹⁹, Л. Махновець²⁰ і Л. Войтович²¹ сходяться на думці, що похід був 1201 р., В. Пашуто²², Б. Рибаків²³, І. Крип’якевич²⁴, М. Котляр²⁵ – 1202 р. М. Грушевський уважав, що ці події відносилися до

¹³ М. Голубець, *Велика історія України*: у 2 т. (К., Глобус 1993) т. 1, 187.

¹⁴ О. П. Толочко, П. П. Толочко, *Київська Русь ...*, с. 257.

¹⁵ Зі “*Суздальського літопису*”..., ч. 1, с. 94.

¹⁶ *Полное собрание русских летописей* (Санкт-Петербург, Археограф. комис. 1843) т. 2: *Ипатьевская и Густинская летописи*, 328.

¹⁷ О. Б. Головка, *Князь Роман Мстиславович та його доба: нариси з історії політичного життя Південної Русі XII – початку XIII століття* (К., СтилоС 2001) 153.

¹⁸ Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания* (Москва, АН СССР 1963) 86.

¹⁹ С. М. Соловьев, *История России с древнейших времен*: в 15 кн. (Москва, Соцэргиз 1959) кн. 1, т. 1–2, 559.

²⁰ *Літопис руський: за Іпатським списком* (К., Дніпро 1989) 368.

²¹ Л. В. Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти* (Біла Церква, Вид. Пшонківський О. В. 2006) 477.

²² В. Т. Пашуто, *Внешняя политика Древней Руси* (Москва, Наука 1968) 115.

²³ Б. А. Рыбаков, *Киевская Русь и русские княжества XII–XIII вв.* (Москва, Наука 1982) 495.

²⁴ І. П. Крип’якевич, *Галицько-Волинське князівство: 2-ге вид. зі змінами і доповненнями* (Л., Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України 1999) 111.

²⁵ М. Ф. Котляр, *Галицько-Волинська Русь, Україна крізь віки*: у 15 т. (К., Альтернативи 1998) т. 5, 157.

1200–1201 рр.²⁶ О. Головка пише, що похід відбувся в кінці 1200 – на початку 1201 рр.²⁷, що є найвірогіднішим.

Встановлення влади Романа Мстиславовича над Києвом викликало обурення в Рюрика Ростиславовича. Він на початку січня 1203 р. разом із чернігівськими Ольговичами і половцями зайняв, пограбував і попалив Київ. Крім того, половці вбили старих ченців і черниць, а молодих ченців, черниць і мешканців міста взяли у полон. Із церков забирали ікони, посуд, одяг і книги. Із купців-чужоземців узяли тільки контрибуцію. Літописець так охарактеризував те, що сталося: “...такого лиха не було над Києвом від хрещення”²⁸. Усе це зробив Рюрик, щоб відомстити киянам за їхній перехід на бік Романа, той Рюрик, який донедавна завзято боронив Київ від половців. Після такого страшного погрому міста, князь Рюрик не зостався у Києві, а відправився у Вручий, залишивши в столиці свою військову залого. На думку М. Грушевського, справжнім автором другого погрому Києва був володимиро-суздальський князь Всеволод Велике Гніздо, оскільки він, згідно з даними *Суздальського літопису*, дуже легко пробачив руйнування Руської землі, будучи “боголюбивим” і “милосердним”²⁹. Такої ж думки щодо справжнього ініціатора погрому Києва дотримується і Г. Вернадський³⁰.

Дізнавшись про трагічні події, Роман Мстиславович вирушив до Вруччя. 16 лютого 1203 р. було укладено угоду, згідно з якою Рюрик Ростиславович став правителем Києва, відмовившись при цьому від союзу з Ольговичами і половцями. Підтвердженням вищого статусу Романа, ніж Рюрика є те, що у Візантії визнавали Романа Мстиславовича великим князем (ігемон), а Рюрика – лише правителем (дієрон) Києва³¹. Цілком можливо, що київські справи не пройшли без втручання Всеволода Юрійовича. Проте, на наш погляд, є помилковою думка Дж. Феннела про те, що реальна влада на Русі, як і раніше, була в руках суздальського князя³². Натомість, як здається, слушною

²⁶ М. С. Грушевський, *Історія України-Руси*: у 11 т., 12 кн. (К., Наук. думка 1992) т. 2, 224.

²⁷ О. Б. Головка, *Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя* (К., СтилоС 2006) 230.

²⁸ Зі “*Суздальського літопису*”... ч. 1, с. 94.

²⁹ М. С. Грушевський, *Op. cit.*, с. 227.

³⁰ Г. В. Вернадский, *Киевская Русь*, пер. с англ. Е. П. Беренштейна, Б. Л. Губмана, О. В. Строгановой; под ред. Б. А. Николаева (Тверь, ЛЕАН; Москва, АГРАФ 1999) 244.

³¹ Н. Хониат, *Никиты Хониата история со времени царствования Иоанна Комнина, Византийские историки, переведенные с греческого при Санкт-Петербургской Духовной Академии*: в 2 т. (Санкт-Петербург, Тип. департамента уделов 1862) т. 2, перевод под ред. проф. Н. В. Чельцова, 245–246.

³² Дж. Феннел, *Кризис средневековой Руси. 1200–1304*, пер. с англ. В. В. Голубчикова (Москва, Прогресс 1989) 64.

є теза О. Головка³³, яку згодом підтримав М. Кучинко, згідно з якою князь Роман створив систему “колективного патронату” над столицею двох наймогутніших володарів на Русі³⁴. О. Майоров називає цю систему “колективним союзеренітетом”³⁵.

Завдяки мудрості, витривалості й гнучкості князя Романа союз Рюрика Ростиславовича з Ольговичами і половцями було зруйновано, а вже в першій половині 1203 р. відбувся спільний військовий похід Романа Мстиславовича, Рюрика Ростиславовича з племінниками Мстиславовичами і сина Всеволода Велике Гніздо – Ярослава Переяславського на половців. На думку О. Головка, цим походом Роман здійснив свій намір – розколоти, посварити й ослабити своїх суперників³⁶.

Підпорядкувавши собі Київ, Роман Мстиславович пробув у ньому два тижні й відправився до Галича, залишивши правителем у Києві Інгваря Ярославовича. Синів Рюрика – Ростислава і Володимира забрав із собою як політичних заручників. Згодом, на прохання Всеволода Юрійовича, князь Роман настановив правителем у Києві зятя володимиро-суздальського князя – Ростислава Рюриковича³⁷, який мусив підкорятися волі галицько-волинського правителя, фактично ставши його васалом. Чернігівські ж Ольговичі визнали такий стан справ на Русі.

П. Толочко й О. Толочко вірно зауважили, що відновлення політичної єдності Південної Русі від Карпат і Дунаю до Дніпра “було видатною подією в її державному житті, хоча й не здавалося Романові кінцевою метою його державницьких амбіцій”³⁸. Про те, що князь Роман не просто прагнув мати велику владу, а й хотів максимально використати її для розв’язання нагальних проблем Русі, переконливо свідчить проєкт “доброго порядку”. Зміст цього проєкту під 1203 р. першим переказав російський історик В. Татищев³⁹.

Роман Мстиславович у своїй політичній програмі “доброго порядку” планував для зміцнення Русі ввести нову систему взаємовідносин між князями: шість найсильніших (“старших”) князів (суздальський, чернігівський, галицький, смоленський, полоцький і рязанський) мали спільно обирати

³³ О. Б. Головка, ‘Південна Русь і половецький степ у політичній діяльності галицько-волинського князя Романа Мстиславовича’ в *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку* (Матеріали Других Всеукраїнських читань) (Черкаси 1992) 16.

³⁴ М. М. Кучинко, *Нариси стародавньої і середньовічної історії Волині (від палеоліту до середини XIV ст.)* (Луцьк, Надтир’я 1994) 173–174; М. М. Кучинко, *Волинська земля в X – першій половині XIV ст.*: дис. ... д. іст. н.: спец. 07.00.04 (Луцьк 1998) 344.

³⁵ О. В. Майоров, *Галицько-волинський князь Роман Мстиславович. Володар, воїн, дипломат*: у 2 т. (Біла Церква, Вид. Пшонківський О. В. 2011) т. 2, 713.

³⁶ О. Б. Головка, *Князь Роман Мстиславович та його доба...*, с. 162.

³⁷ Зі “Суздальського літопису”..., ч. 1, с. 96.

³⁸ О. П. Толочко, П. П. Толочко, *Київська Русь...*, с. 257.

³⁹ В. Н. Татищев, *История Российская*: в 7 т. (Москва; Ленинград, Наука 1964) т. 3, 169–170.

Битва новгородців із суздальцями. Ікона XV ст.

великого князя київського й присягати йому на вірність хресним цілуванням. Інші, незначні за впливом князі (“молодші”), повинні були прийняти рішення “старших”, виконувати їхні доручення.

Великий князь київський мав залишати свого старшого сина у своїй землі, молодшим синам надати уділи там же або в Руській землі. У своїх володіннях князі повинні були передавати владу після смерті старшому синові, інші ж сини мусили підкорятися старшому братові (запровадження майорату або примогенітури). Якщо ж у князя не було сина, влада мала перейти до старшого брата. Коли ж не було й брата, влада переходила до старшого в роді. У випадку виникнення князівських міжусобиць, великий князь київський мав право засудити нападника й помирити ворогів, у разі потреби, застосувати військову силу разом із місцевими князями для відновлення порядку. У ситуації, коли одному з князів загрожували б іноземні вороги і він сам не міг би дати збройну відсіч, великий князь київський, узгодивши з іншими “старшими” князями, направляє допомогу від усієї Русі. Всім шістьом “старшим” князям Роман надіслав грамоти для ознайомлення з проектом⁴⁰.

Таким чином, головна мета проекту “доброго порядку” – запровадження у шести основних руських князівствах майорату з метою забезпечення цілісності Русі, на чолі якої мав стояти могутній великий князь київський. Задум Романа Мстиславовича – це ідея, яка могла сконсолідувати князів, об’єднати руські землі в одне ціле, припинити князівські міжусобиці, процес послаблення ролі Русі в європейській політиці.

Незважаючи на те, що окремі дослідники, зокрема М. Грушевський⁴¹, М. Котляр⁴², О. Толочко⁴³, О. Купчинський⁴⁴, з недовірою віднесли до можливості існування проекту “доброго порядку”, більшість науковців, наприклад, В. Ключевський⁴⁵, Б. Рибаків⁴⁶, М. Брайчевський⁴⁷, Л. Войтович⁴⁸, П. Кралюк⁴⁹,

⁴⁰ В. Н. Татищев, *Op. cit.*, т. 3, с. 170.

⁴¹ М. С. Грушевський, *Очерк истории Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV столетия* (К., Тип. Имп. ун-та Св. Владимира 1891) 267.

⁴² М. Ф. Котляр, *Галицько-Волинська Русь...*, с. 158.

⁴³ А. П. Толочко, “История Российская” *Василия Татищева: источники и известия* (Москва, Новое литературное обозрение; К., Критика 2005) 288–328.

⁴⁴ О. Купчинський, *Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти* (Л., НТШ 2004) 421–423.

⁴⁵ В. О. Ключевский, *Сочинения*: в 9 т. (Москва, Мысль 1987–1990) т. 1: *Курс русской истории*, ч. 1, 340–341.

⁴⁶ Б. А. Рыбаков, *Древняя Русь. Сказания, былины, летописи* (Москва, АН СССР 1963) 163.

⁴⁷ М. Ю. Брайчевський, *Твори...*, т. 1, 520.

⁴⁸ Л. В. Войтович, *Генеалогія династії Рюриковичів* (К., АН УРСР 1990) 114.

⁴⁹ П. М. Кралюк, ‘Идея политического объединения Руси “Слово о полку Игореве” и проект государственного устройства Романа Вольнского’ в “Слово о полку Игореве” и мировоззрение его эпохи, отв. ред. В. С. Горский (К., Наук. думка 1990) 117–122.

М. Кучинко⁵⁰, Ю. Терещенко⁵¹, О. Головка⁵², О. Майоров⁵³ допускають існування такого проєкту.

На думку Л. Войтовича, князь Роман при створенні проєкту “доброго порядку” запозичив ідеї німецького проєкту Вельфів⁵⁴. О. Майоров також сходиться на думці, що проєкт “доброго порядку” увібрав основні ідеї проєкту Вельфів 1198 р.⁵⁵. За словами дослідника, проєкт Вельфів “приваблював руського князя своїм політичним змістом незалежно від його особистих симпатій до Штауфенів”⁵⁶. Необхідно зауважити, що на початку XIII ст. у Священній Римській імперії число електорів на виборах імператора дорівнювало шести, стільки ж, як запропонував у своєму проєкті князь Роман.

Однак проєктові “доброго порядку” не судилося здійснитися. На пропозицію князя Романа зустрітися на з’їзді у Києві й обговорити це питання з метою створення чіткого статуту, князі не погодилися, вигадуючи при цьому різні відмовки, а Всеволод Юрійович прямо відмовив Романові Мстиславичу. Це переконливо свідчить про те, що князі остерігалися прагнень галицько-волинського правителя зменшити їхній

*Всеволод Юрійович Велике Гніздо.
Портрет із московського титулярника
1672 р.*

⁵⁰ М. М. Кучинко, *Нариси стародавньої і середньовічної історії Волині...*, с. 174.

⁵¹ Ю. І. Терещенко, *Україна і європейський світ. Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст.* (К., Перун 1996) 163.

⁵² О. Б. Головка, *Князь Роман Мстиславич та його доба...*, с. 171.

⁵³ О. В. Майоров, *Галицько-волинський князь Роман Мстиславич...*, т. 1, с. 42.

⁵⁴ Л. В. Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти...*, с. 479; Л. В. Войтович, *Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть* (Л., Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України 2015) 115.

⁵⁵ О. В. Майоров, *Op. cit.*, с. 175.

⁵⁶ *Ibid.*, с. 175–176.

суверенітет. Навіть володимиро-суздальський князь не наважився приїхати на з'їзд, де міг підпасти під вплив Романа Мстиславовича. Незважаючи на ці обставини, галицько-волинський князь залишався повноправним господарем усієї Правобережної України-Русі. *Суздальський літопис* подає повідомлення, що мир на Русі настав після хресного цілування Ольговичами, Всеволодом Велике Гніздо і Романом Мстиславовичем⁵⁷. Відбулося це 1204 р.

Отже, відносини князів Романа Мстиславовича і Всеволода Юрійовича Велике Гніздо можна охарактеризувати як конкуренцію через боротьбу за вплив на Київ. Обидва правителі прагнули посісти старше місце серед руських князів. З цією метою було встановлено систему “колективного союзеренітету” над Києвом. Ідея ж реформування системи політичної влади на Русі за зразком Священної Римської імперії у вигляді “доброго порядку” галицько-волинського князя Романа не була реалізована на практиці через незрілість тогочасних політичних еліт, зокрема рішучий спротив Всеволода Велике Гніздо.

---

⁵⁷ Зі “Суздальського літопису”..., с. 95.